

Realitate și/sau SF

„Castelul din Carpați”, romanul lui Jules Verne a fost scris de către acesta în urma unei vizite de documentare în Țara Zarandului. Marele scriitor francez a mers pe urmele aurarilor și, se spune, s-a oprit la Dezna, la Castelul baronului Torok. Cel puțin așa susține cu tărie Vitalie Munteanu, unul dintre cele mai cunoscute personaje ale Sebișului.

În anul 1892 Jules Verne a vizitat România, împreună cu o prietenă originară din Petroșani. În viitoarea sa lucrare, „Dezna în legende și povestiri”, Vitalie Munteanu, își întărește afirmațiile prin declarațiile rămase de la câțiva intelectuali. Astfel, potrivit unui învățător din zonă, Nicolae Palade, „când Traian Mager a venit în stațiunea balneară de aici, a adunat mai mulți bătrâni, să spună ce știu despre trecerea lui Jules Verne prin Moneasa, iar doi dintre ei au susținut că l-au însoțit la cariera de marmură roșie”.

Pe de altă parte, doamna Von Mous Tereza spune că adusă de valurile vieții la Sebiș, a aflat de la o familie de evrei și de la preotul catolic că „autorul „Castelului din Carpați”, atunci când s-a înapoiat din părțile Bihorului, s-a oprit trei zile la Moneasa, prilej cu care a vizitat și ruinele cetății Dezna”. Potrivit aceleiași surse, impresionat de frumusețea locurilor, marele scriitor ar fi afirmat: „Mă voi reîntoarce aici, după o altă călătorie, în America !”

Nu vom ști, poate, niciodată dacă lui Jules Verne i-a fost dat să revadă Carpații. Vitalie Munteanu, culegătorul de mituri, spune că cele relatate mai sus pot fi socotite „simple pagini de legendă, nu realități vii”, deoarece sursele pe care el le-a folosit nu pot fi total credibile.

LILIANA IEDU

Universitatea Banatului Timișoara

RECI BUDUCNOSTI

WORDS OF FUTURE

Volim te i ti si meni sve:
Sunce, mesec, ruža, zvezde, lišće.
Volim te i ti si meni sve
I ljubav je sve.

I love you and you mean everything to me:
Sun, moon, rose, stars, leaves,
I love you and you mean everything to me
And love is everything...

Translated into English by
MILENA JERKOV
Radio 021 Novi Sad

ANGELA-MARIA BURZA
Universitatea Banatului Timișoara

"This publication was made possible through support provided by the USAID Romania, Office of Democracy and Governance, Bureau for E&E, U.S. Agency for International Development, under the terms of Award No. 186-A-00-00-00117-00. The opinions expressed herein are those of the author(s) and do not necessarily reflect the views of the U.S. Agency for International Development."

Project coordinator:
MARIAN ODANGIU

Co-ordinator Editor: **VIOLETA FICARD**
Assistant Editor: **RAMONA MIHALCA**
Editorial team: MARIAN ODANGIU, VIOLETA FICARD, ANGELA BURZA, LIANA DACILESCU, LILIANA IEDU, MILENA JERKOV (Radio 021 Novi Sad), ROMANA MLADENOVIC (Univerzitet u Beogradu)
Project Assistants: Petru Costea, Liliana Șerban, Marinela Toader, Dan Țica, Lucia Hera,
Finance Officer: MĂDĂLINA LĂCĂTUȘU
Printed by West Foundation for Regional and Euroregional Journalism Timișoara Romania
FVJ © 2001 July 23th

The Project PROBITAS 2001 is an initiative of West Foundation for Regional and Euroregional Journalism Timișoara sustained by Radio Vest Company and West FM Network.

The Project PROBITAS 2001 1st Edition – Sebis, Arad County, June – September 2001 was made possible through support provided by the USAID Romania, Office of Democracy and Governance, Bureau for E&E, U.S. Agency for International Development, under the terms of Award No. 186-A-00-00-00117-00, and through support provided by Euroregional Center for Democracy – SON Member Organization – Program "South East Youth Initiative Fund".

AMERICA'S DEVELOPMENT FOUNDATION (ADF)
Assisting the International Development of Democracy
Regional Partnership for Democracy Program Bucharest, Romania



Pag.1 → Sanctuarul din bojdeucă

Vitalie Munteanu deține mărturia din cele mai vechi vremuri, are cunoștință despre personaje celebre care s-au perindat prin Sebiș și împrejurimi, știe totul despre întâmplările lor și, cu mult drag, le vorbește tuturor despre ele.

Așezat la o masă, lângă scheletul unui raft prăfuit, plin cu tăieturi din ziare și frânturi de fotografii vechi, se pierde printre gânduri și amintiri un om care nu e deloc așa cum îl consideră „prieteni” de prin părțile locului. Nu este un ciudat, ci trudnicul care, la 10-11 ani, lucra „cot la cot cu maturii la sapă”, la 13 ani era negustor de legume și fructe, apoi hamal în gară, măturător „la un restaurant de mâna a treia”, nedându-se în lături de la nimic, pentru ca, în final, să ajungă director bibliotecar al Muzeului din Sebiș.

Vitalie Munteanu a trăit cu intensitate fiecare clipă a existenței sale, a luptat din răsuputeri pentru a trece peste toate barierele destinului și pentru a câștiga pariul pe care-l făcuse cu propria-i viață...

ANGELA BURZA

Universitatea Banatului Timișoara

PROBITAS

In one word..

ANGELA ...AVENTURĂ...
LIANA: ...PLĂCERE...
LILIANA: ...PRIETENIE...
MILENA: ...PROFESSIONAL...
ROMANA: ...DRUZELJUBIVOST...
RAMONA: ...LIFE ITSELF...

PROBITAS

A LOOK TO THE FUTURE

PROBITAS 2001

Ist Year No.4
July 2001
Sebiș-Arad
Timișoara
România

Edited by participants at the Inter-operational Project for Regional and Euro-regional Journalism Probitas – 1st Edition – Sebis – Arad 2001

A NECESSITY CALLED PROBITAS

"I'll make you a trainer over the summer" said to me, in February, the President of the West Foundation for Regional and Euroregional Journalism, M. Marian Odangiu. "You'll be a trainer in PROBITAS", he continued and then he closed the door behind him. That moment I thought he was kidding, but all this mystery disappeared in a few days. We talked about the program, its targets, about the participants and after that I said to myself "Why the heck, not?!".

Several weeks of really hard work for preparing all the six sessions came after that and, finally ...PROBITAS itself. As for me, well, I was a little bit scared at first not knowing what would happen, because each session had to be an unique experience.

I trained the participants in the second and in the third sessions and, now when everything has finished, I can tell that it meant a lot to me. In fact, I had the chance (maybe the single one in my life) to be trained by Romanian and Serbian students.

In reality, we all had the unique opportunity to work as a team for ten days, to discover ourselves and to get friends and trust me we really did all these.

Moreover, each six person team created a newsletter and a sixty minutes radio program during its staying here in Sebis. Believe me, this was a big deal because Sebis is just a small town in the mountains, a place where the time has stopped long ago. That was why the young journalists, less or more experienced, had to create the events, they had to show to the people living here, the beauties of their town which they seem to have forgotten.

I will let you know what our participants told us. Sanja Vuckcovic, a young Serbian journalist, said to me once while walking through town: "It's quite strange for me. I do the same things at home, but here I've found my enthusiasm again". On the other hand, a Romanian student, Dragos Bunoiu, referring to the journalist's status, wrote an article called "The lecture of PROBITAS". He mentioned there that PROBITAS teaches reporters that a story can come out from everywhere. He noticed that "watch dogs" (journalists) aren't supposed to hunt only black events.

A true thing is that PROBITAS taught us that journalism means to talk with people and to understand them. It's a thing which we all do while working, but in Sebis we had ten days for doing these, not only one day, or even less than an hour. Furthermore, we've learned that, as real journalists we must try to give up our prejudices and we must try to make the others to give up theirs.

I don't know whether we succeeded or not, but at least we've tried hard and I think that all PROBITAS participants can say that they've learned something new from their trainers, from their Romanian or Serbian friends and, of course, from common people.

RAMONA MIHALCA
West FM Network

Legenda o ZAMOLKSISU

Pre mnogo godina, Rumuni su imali samo jednog Boga. Za geto-dačko stanovništvo Zamolksis je bio prvi i jedini bog u koga su verovali. Da vidimo ko je on u stvari bio i koje su legende o njemu sačuvane.

Prema grčkoj interpretaciji, Zamolksis je pripadao posebnoj kategoriji apolonskih proroka i iscelitelja koji su bili poznati kao iatromanti. Princip njegove religije – besmrtnost duše, vegetarijanizam itd. ličili su na principe pitagorejstva. Izvorno izgleda da je Zamolksis bio prorok i saradnik getskog kralja. Legenda o njemu sadrži epizodu o čarobnjastvu i epifaniji koje maglovito podsećaju na mitove o umrlim bogovima kao sto su Atis, Oziris i Adonis.

Pod imenom Gebeliz, Zamolksis je bio Bog neba. Svake četvrte godine Geti su mu slali poruku preko duše hrabrog ratnika čije je telo bacano na vrh tri koplja. Ako glasnik ne bi umro istog časa, procedura se ponavljala. Getski ratnici bili su neustrašivi pred licem smrti. Zamolksis je verovatno propovedao da ce duša ratnika otići u raj, na nesreću, opis ne postoji.

Zamolksisov kult je bio povezan sa geto-dačkim kraljem i aristokratijom. Zamolksisovi sveštenici, čiji spisak od oko 80. godine pre Hrista do 106 godine naše ere možemo naći kod Jordana, bili su kraljevi. Najpoznatiji među njima, Dekenije, bio je savetnik getskog kralja Burebiste. On je podučavao Gete kosmologiji, astronomiji i astrologiji i pravilima tajanstvenog kalendara čiji su ostaci pronadjeni u ruševinama drevne predstonice kralja Dekebala, Sarmizegetuzi Regia, danas Gradište Muncelului na jugoistoku Rumunije. Drugi hram koji pripada istom kompleksu imao je ogromnu podzemnu prostoriju koja je mogla da predstavlja mesto gde se Zamolksis povukao na tri godine, pretvarajući se da je nestao.

Danas je ovo samo interesantna legenda, jer mi svi verujemo u Boga.

ROMANA MLADENOVIC
Univerzitet u Beogradu

Portret de Sebiș Sanctuarul din bojdeucă

Doi ochi senini în care se răsfrâng lumini și umbre. Două mâini ce au făcut un crâncen pariu cu viața. Orice s-ar întâmpla, va merge până la capăt, el, Vitalie Munteanu, omul născut la 16 februarie 1934, în comuna Vărzărești, din județul Lăpujna, undeva, în Basarabia.

L-am întâlnit la Sebiș pentru că aici s-a stabilit după îndelungi chinuri și nefericiri pricinuite de cel de-al doilea război mondial...

La o primă vedere, pare o simplă persoană la fel ca celelalte din jurul său, dar, privindu-l mai atent, vezi că este cu totul altfel.

În fiecare zi se retrage în „bojdeuca” sa, ascunsă undeva în spatele unortrandafiri albi.

„Sanctuarul” nu este altceva decât un vechi depozit sau, mai bine zis, o veche magazie din vecinătatea casei. Dacă vrei să-i treci pragul, mai întâi trebuie să te desprinzi de brațeletrandafirilor și apoi să pășești până ce te întâmpină un iz de cărți și documente vechi. În dreapta, un morman de saci și câte alte cele, iar în stânga, o încăpere ghemuită între două geamuri, cu draperii semi-opace. O lumină difuză se îngemănează cu o graniță dintre prezent și trecut.

Lângă ușă, zace o sobă pe a cărei plită se zăresc câteva flori uscate. Un taburet, un scaun cu scârțâit răgușit și un mic fotoliu îi așteaptă pe cei care vor să asculte sau să cerceteze legendele locului.

ANGELA BURZA
Universitatea Banatului Timișoara

→pag.4